

Тенденції кримінально- правової протидії злочинності у 2025 році

The logo for Crime Data Lab features the words "Crime", "Data", and "Lab" stacked vertically in a bold, black, sans-serif font. The letter "C" in "Crime" is significantly larger than the other letters. To the left of the text is a small bar chart with six vertical bars of different colors: red, blue, yellow, green, orange, and purple.

**Crime
Data
Lab**

Зміст

<u>Про платформу CrimeDataLab</u>	<u>3</u>
<u>Про дослідження</u>	<u>5</u>
<u>Розрив динаміки обліку та засудження</u>	<u>6</u>
<u>Шахрайство vs. Крадіжка. Технологічний розрив та адаптація злочинності</u>	<u>11</u>
<u>Тенденції примітивізації</u>	<u>13</u>
<u>Протидія незаконному обігу наркотиків</u>	<u>14</u>
<u>Протидія корупції</u>	<u>15</u>
<u>Протидія глорифікації дій ворога</u>	<u>16</u>
<u>Нові статистичні дані</u>	<u>17</u>
<u>In absentia</u>	<u>17</u>
<u>Пробаційний нагляд</u>	<u>18</u>
<u>Українські військовослужбовці в полі зору кримінальної юстиції</u>	<u>20</u>
<u>Висновки</u>	<u>22</u>

Про платформу CrimeDataLab

[CrimeDataLab](#) – це аналітична платформа відкритих даних у сфері кримінальної юстиції України. Вона агрегує та систематизує офіційну статистику Офісу Генерального Прокурора України та Державної судової адміністрації для аналізу тенденцій злочинності й ефективності кримінально-правової протидії.

Платформа забезпечує динамічні порівняння (2013–2025 роки), структурний аналіз за розділами та статтями КК України, розрахунок ключових співвідношень (облік – засудження) та регіональні зрізи.

[CrimeDataLab](#) функціонує як відкритий дослідницький інструмент для формування доказової (data-driven) основи професійної дискусії щодо розвитку кримінальної політики в Україні.

[CrimeDataLab](#) – один із результатів грантового проекту «Раціоналізація протидії злочинності в Україні», який був реалізований протягом 2023–2024 років та підтримувався Національним Фондом Досліджень України та Кембриджським університетом (Велика Британія).

У 2024 році CrimeDataLab став одним із переможців акселераційної програми Open Data Accelerator від 1991 Accelerator та отримав грантову підтримку від Фонду «Східна Європа».

Роботу над представленням даних щодо протидії злочинності у форматі data science було розпочато у Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка та протягом 2023–2024 років продовжено у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Зараз розробку платформи підтримують Університет Короля Данила, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України та Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України».

Про дослідження

В умовах повномасштабної війни питання оптимального використання обмежених ресурсів держави у сфері протидії злочинності є критичним. Ефективний розподіл зусиль правоохоронних та судових органів визначає рівень суспільної безпеки та стійкість системи правопорядку.

Важливим інструментом оцінки поточного стану справ у цій царині залишається офіційна статистика. Попри наявність численних пересторог та зауважень щодо її потенційної упередженості, неповноти чи обмеженості як джерела інформації, системне дослідження статистичних звітів виконує важливу функцію. Воно дозволяє не лише зафіксувати кількісні показники, а й ідентифікувати найбільш критичні аспекти та «больові точки» сучасної системи кримінальної юстиції.

З використанням платформи [CrimeDataLab](#) ми провели аналіз звітів Офісу Генерального Прокурора України про обліковані кримінальні правопорушення та звітів Державної судової адміністрації України про засуджених осіб за 2025 рік.

Методологічною основою дослідження є:

- агрегування офіційних статистичних форм;
- розрахунок структурних показників та відносних коефіцієнтів (зокрема співвідношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих проваджень);
- аналіз змін у структурі кримінально-правової протидії за розділами та окремими статтями КК України;
- регіональні порівняння

Дослідження має описовий характер і не претендує на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, однак дозволяє виявити стійкі структурні зміни у функціонуванні системи кримінальної юстиції.

Завдання дослідження полягає у виявленні тенденцій, що потребують уваги в процесі аналізу та вдосконалення кримінально-правової протидії злочинності в Україні.

Розрив динаміки обліку та засудження

Зростання кількості облікованих проваджень з 492 тис. у 2024 до 608 тис. у 2025 супроводжується зменшенням кількості засуджених осіб (2024 – 61 тис., 2025 – 56 тис.)

Спостерігаються істотні структурні зміни кримінальних проваджень та кількості засуджених осіб.

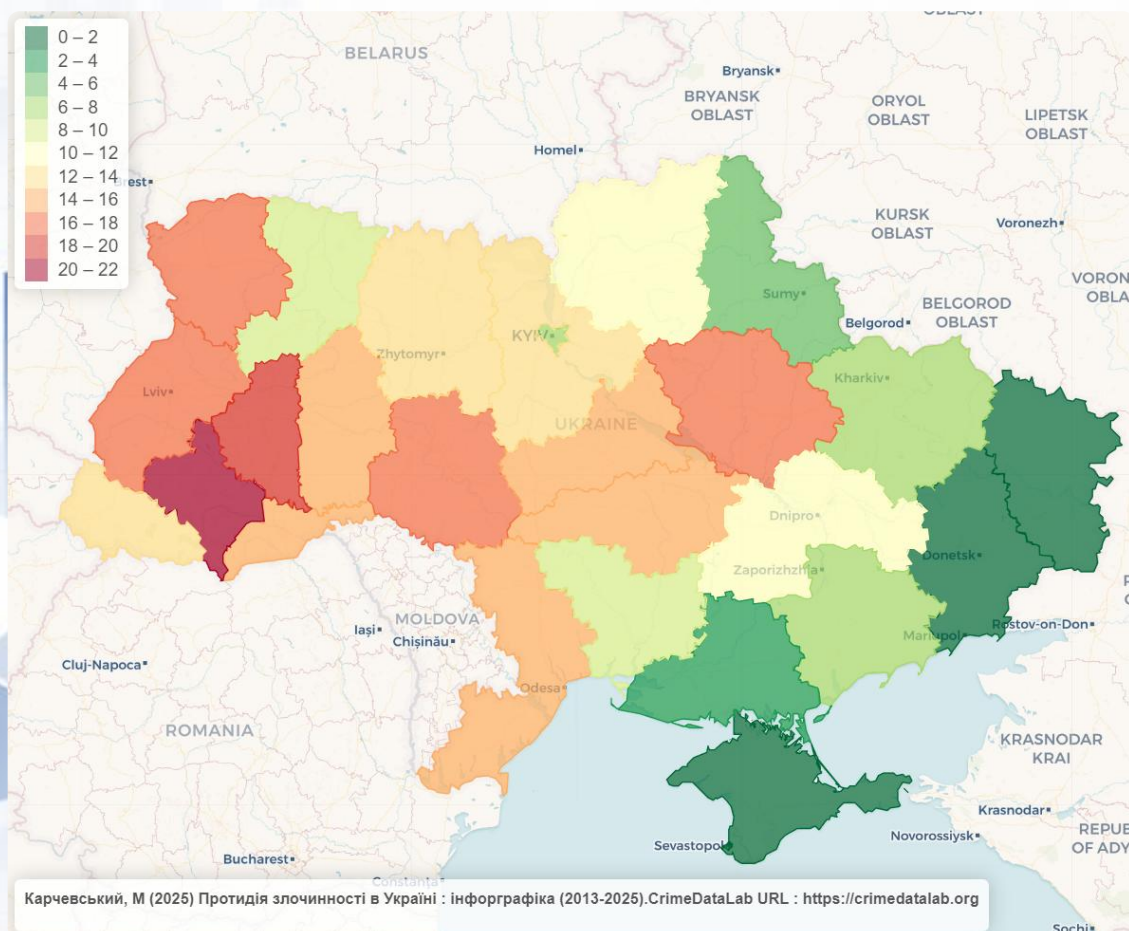
Частка облікованих кримінальних правопорушень проти власності скоротилася з 27% (2024 рік) до 14,7%, тоді як частка облікованих військових кримінальних правопорушень (Розділ XIX) зросла з 19,1% до 36,2%.

Структура кількості засуджених осіб трансформувалася в інший спосіб. Частки засуджених за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я (Розділ II) та кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів (Розділ XIII) зросли, фактично зрівнявшись із часткою засуджених за посягання на власність, що зменшилася. Кожна з цих груп склала у 2025 році близько 20% від всіх засуджених.

Відношення кількості засуджених до кількості облікованих проваджень у 2025 році є **найнижчим за останнє десятиліття і складає 9,2 %**. Ключовим фактором, що зумовив падіння цього показника, є зміна об'єкта уваги системи правоохоронних органів. Йдеться про масовий облік військових кримінальних правопорушень (СЗЧ, дезертирство), частка яких у структурі реєстрації зросла до 36%* (220 тис.). Значна кількість проваджень за статтями Розділу XIX створює істотне навантаження на етапі обліку, проте через об'єктивні умови бойових дій та стан мобілізації ці справи значно рідше завершуються обвинувальними вироками. За статтями Розділу XIX у 2025 році набрали чинності вироки (постанови) щодо 13998 осіб, щодо 12787 (91,3%) – рішення про закриття справи.

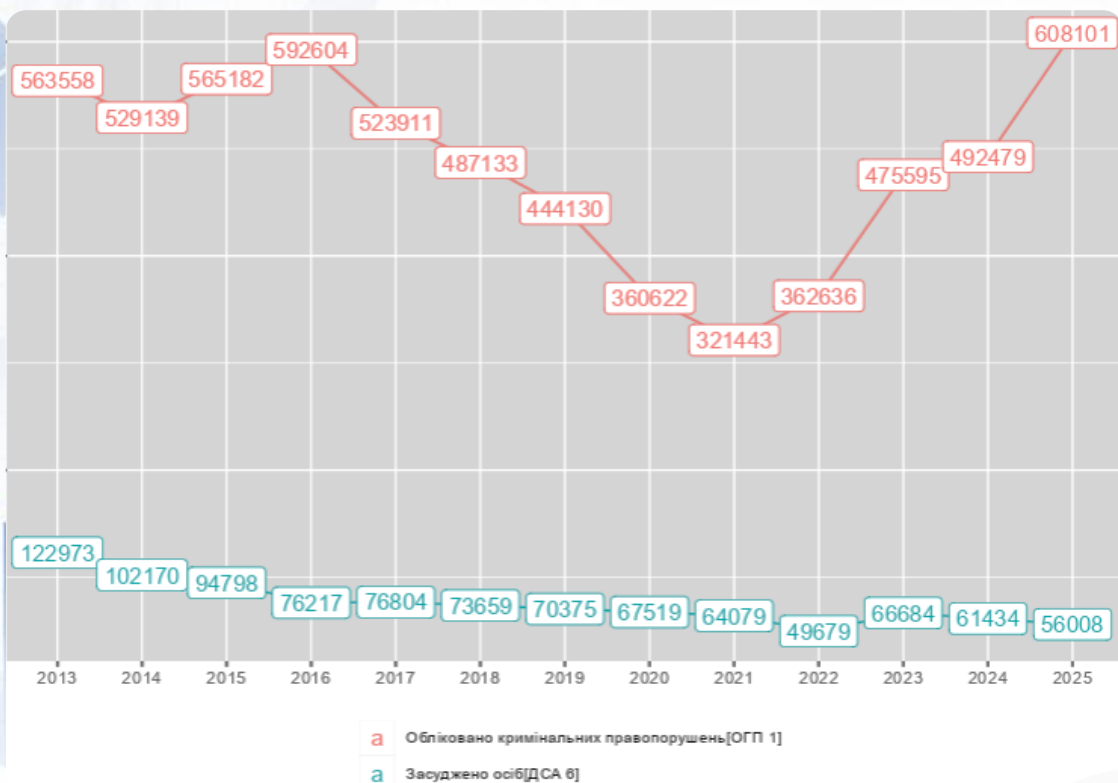
*Кількість проваджень, облікованих за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених Розділом XIX Особливої частини КК, прямо не вказано у звіті ОГП за 2025. Водночас вказано кількість проваджень, облікованих за ознаками правопорушень, передбаченими іншими розділами, та загальну кількість облікованих правопорушень. Це дає можливість встановити названий показник.

Зменшення відношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих проваджень частково пояснюється і тим, що значна частина кримінальних проваджень після 2022 року стосується воєнних злочинів РФ – обстрілів цивільної інфраструктури, вбивств мирного населення, знищення житла, об'єктів критичної інфраструктури тощо. Такі події реєструються як кримінальні правопорушення, але в переважній більшості поки що не мають встановлених виконавців. Ситуацію наочно демонструє географічний розподіл відношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих проваджень по областях у 2025 році. Якщо виключити дані про обліковані провадження за статтями Розділу XIXУ Донецькій області це співвідношення складає 0,3 %, Херсонській – 3,8 %, Запорізькій – 6 %, Сумській – 4,7 %, Харківській – 7,6 %. У решті областей від 10 до 22%.

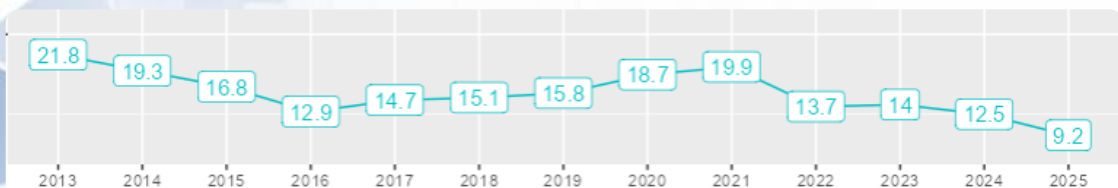

Причиною може бути й поступова лібералізація реєстрації проваджень. Коли зменшення адміністративного тиску призводить до обліку більшої кількості проваджень, а спірні практики відмови у реєстрації мінімізуються.

Менше з тим, система кримінальної юстиції демонструє стійку тенденцію зменшення ймовірності того, що обліковане правопорушення завершиться судовим розглядом. Зростання формальної активності правоохоронних органів, з одночасним скороченням кількості осіб, яких притягують до відповідальності, є тенденцією, що реально існує.

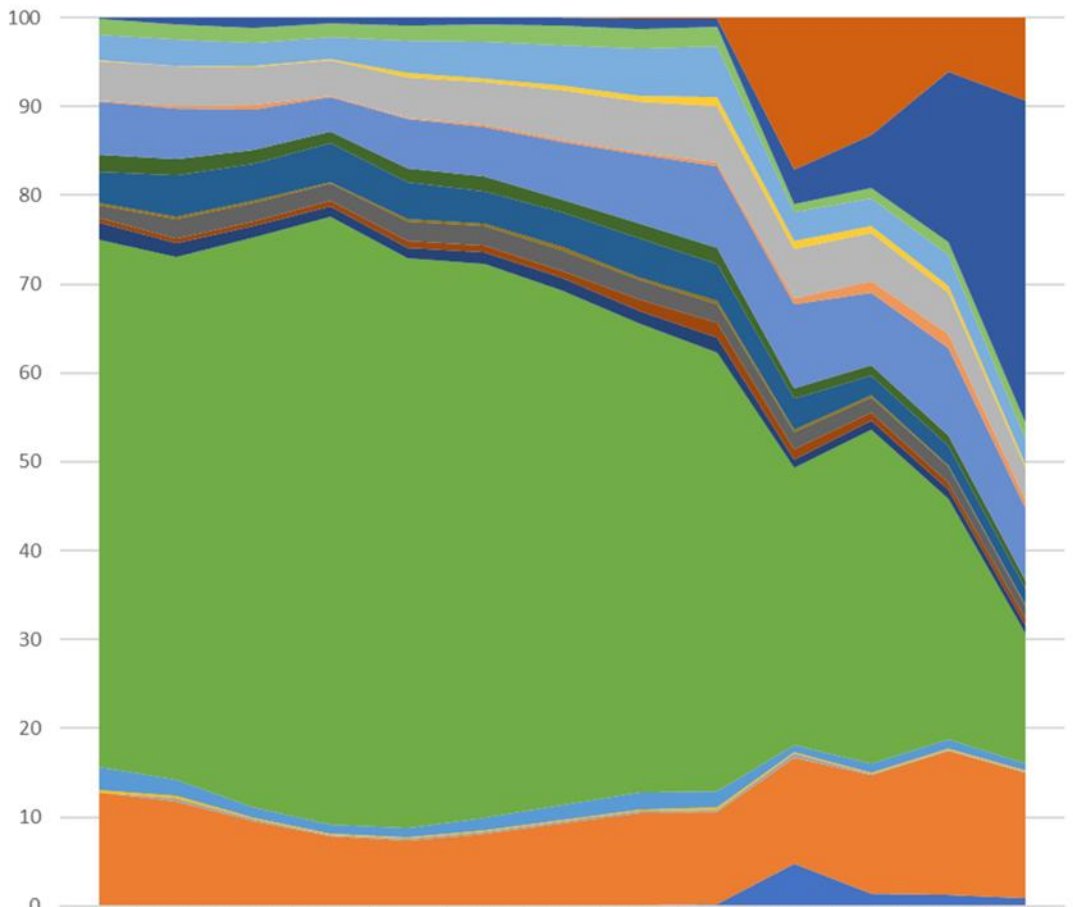

Кількість облікованих проваджень та засуджених осіб

Відношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих проваджень

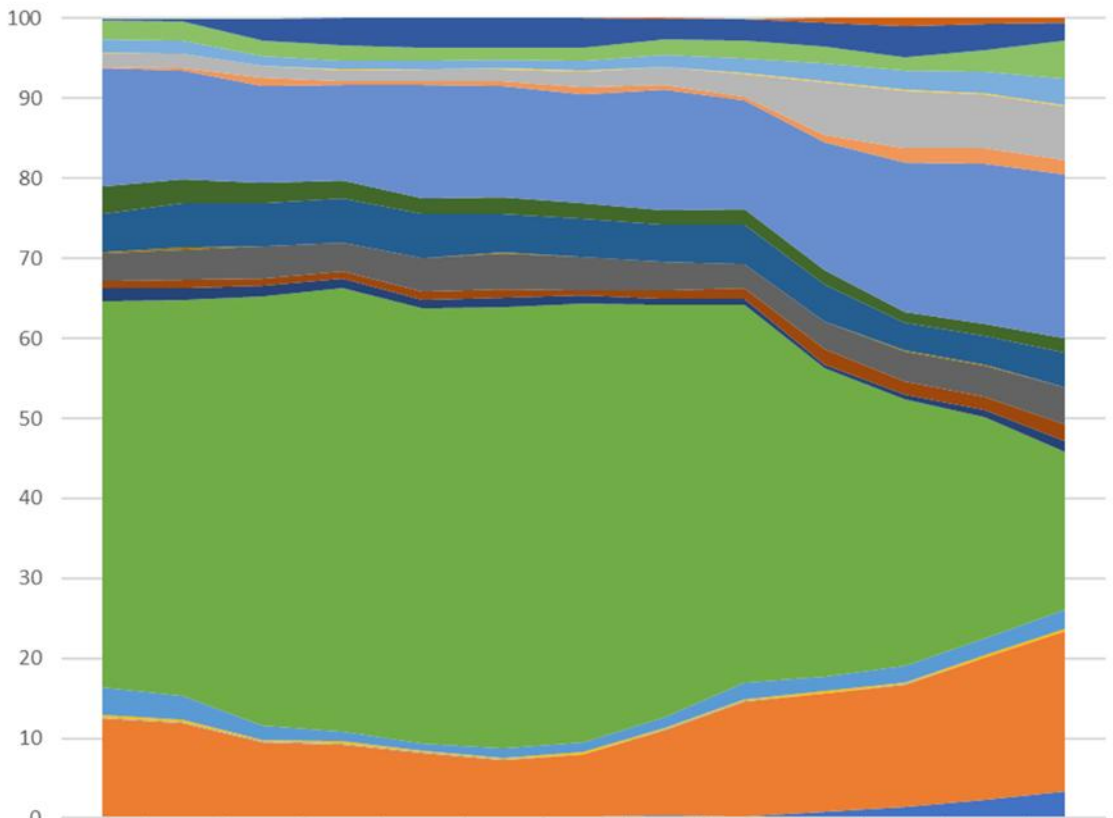
Структура облікованих кримінальних правопорушень за розділами Особливої частини КК. 2013-2025 рр.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
XX	0	0	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,1	0,08	17,13	13,18	6,12	9,37
XIX	0,07	0,78	1,1	0,62	0,87	0,76	0,81	1,12	0,94	3,8	6,03	19,07	36,21
XVIII	1,82	1,63	1,72	1,57	1,64	1,95	2,32	2,31	2,24	1	1,12	1,5	1,81
XVII	2,94	2,94	2,65	2,5	3,67	4,09	4,52	5,27	5,7	3,2	3,12	3,42	2,86
XVI	0,11	0,08	0,11	0,15	0,49	0,47	0,5	0,69	1,03	0,94	0,81	0,82	0,49
XV	4,4	4,57	4,18	3,91	4,6	4,73	5,49	5,71	6,32	5,47	5,4	4,7	3,53
XIV	0,07	0,18	0,52	0,15	0,17	0,3	0,32	0,23	0,31	0,72	1,32	1,6	0,99
XIII	6,03	5,76	4,58	3,89	5,54	5,54	6,48	7,82	9,2	9,49	8,23	9,79	8,07
XII	1,94	1,81	1,52	1,3	1,51	1,7	1,48	1,6	1,86	1,11	1,05	1,2	0,91
XI	3,5	4,67	4,25	4,42	4,22	3,59	3,87	4,38	4,2	3,52	2,3	2,16	1,8
X	0,26	0,2	0,18	0,21	0,22	0,33	0,32	0,35	0,39	0,2	0,18	0,17	0,14
IX	1,38	2,26	2,07	1,84	2,25	2,2	2,32	2,19	2,02	2,02	1,68	1,78	1,48
VIII	0,52	0,5	0,56	0,67	0,72	0,72	0,85	1,26	1,68	1,11	1	0,84	0,77
VII	1,97	1,59	1,35	1,17	1,2	1,3	1,34	1,48	1,7	0,94	1,02	1,04	0,85
VI	59,41	58,84	64,09	68,44	64,12	62,38	58	52,76	49,38	31,2	37,62	26,99	14,66
V	2,57	1,82	1,19	1,1	1,07	1,45	1,63	1,87	1,77	0,84	0,94	1,02	0,84
IV	0,2	0,17	0,14	0,15	0,16	0,17	0,17	0,21	0,29	0,17	0,2	0,18	0,18
III	0,09	0,42	0,18	0,12	0,18	0,19	0,22	0,2	0,24	0,42	0,1	0,11	0,12
II	12,73	11,67	9,52	7,76	7,31	8,04	9,25	10,35	10,47	11,91	13,41	16,26	14,05
I	0	0,1	0,08	0,05	0,06	0,09	0,09	0,11	0,16	4,8	1,32	1,22	0,89

■ I ■ II ■ III ■ IV ■ V ■ VI ■ VII ■ VIII ■ IX ■ X ■ XI ■ XII ■ XIII ■ XIV ■ XV ■ XVI ■ XVII ■ XVIII ■ XIX ■ XX

Створено з CrimeDataLab, 20.02.2026

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
XX	0	0	0	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0	0,49	0,93	0,72	0,62
XIX	0,15	0,43	2,68	3,43	3,61	3,62	3,64	2,64	2,73	3	3,88	3,25	2,14
XVIII	2,49	2,39	1,97	1,89	1,7	1,56	1,68	1,93	2,3	2,08	1,72	2,68	4,77
XVII	1,68	1,51	1,21	1,09	0,98	1,07	1,26	1,42	1,83	2,36	2,38	2,73	3,26
XVI	0,04	0,04	0,03	0,03	0,05	0,07	0,07	0,08	0,12	0,15	0,14	0,14	0,21
XV	1,66	1,89	1,44	1,35	1,53	1,61	1,97	2,25	2,75	6,47	7,24	6,74	6,66
XIV	0,11	0,26	1,13	0,55	0,4	0,6	0,83	0,54	0,49	0,96	1,79	1,95	1,89
XIII	14,84	13,53	12,06	11,96	14,16	13,77	13,69	15,05	13,66	16	18,59	20,07	20,39
XII	3,44	3,08	2,59	2,25	2,01	2,11	1,98	1,82	1,87	1,78	1,35	1,44	1,79
XI	4,82	5,55	5,28	5,45	5,5	4,82	4,65	4,63	4,9	4,58	3,52	3,61	4,35
X	0,19	0,17	0,09	0,07	0,1	0,11	0,12	0,11	0,08	0,06	0,05	0,08	0,11
IX	3,4	3,82	3,96	3,55	4,13	4,52	4,07	3,48	2,99	3,48	3,8	3,92	4,51
VIII	0,94	1,01	0,96	0,91	1,08	1,11	0,72	1,14	1,37	1,81	1,56	1,63	2,16
VII	1,59	1,56	1,37	1,17	1,07	1,18	0,93	0,7	0,72	0,45	0,6	0,88	1,33
VI	48,33	49,38	53,62	55,45	54,28	55,15	54,86	51,48	47,21	38,58	33,46	27,73	19,69
V	3,31	3,05	1,74	1,27	0,99	1,16	1,3	1,42	2,06	1,79	1,99	2,09	2,4
IV	0,39	0,33	0,2	0,24	0,18	0,16	0,17	0,18	0,22	0,28	0,23	0,21	0,28
III	0,13	0,09	0,1	0,1	0,12	0,11	0,13	0,09	0,13	0,1	0,09	0,08	0,09
II	12,47	11,86	9,46	9,15	8	7,14	7,65	10,71	14,27	14,73	15,2	17,73	20,02
I	0	0,03	0,08	0,08	0,1	0,14	0,28	0,3	0,28	0,86	1,47	2,33	3,34

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIV XV XVI XVII XVIII XIX XX

Створено з CrimeDataLab, 20.02.2026

Шахрайство vs. Крадіжка. Технологічний розрив та адаптація злочинності

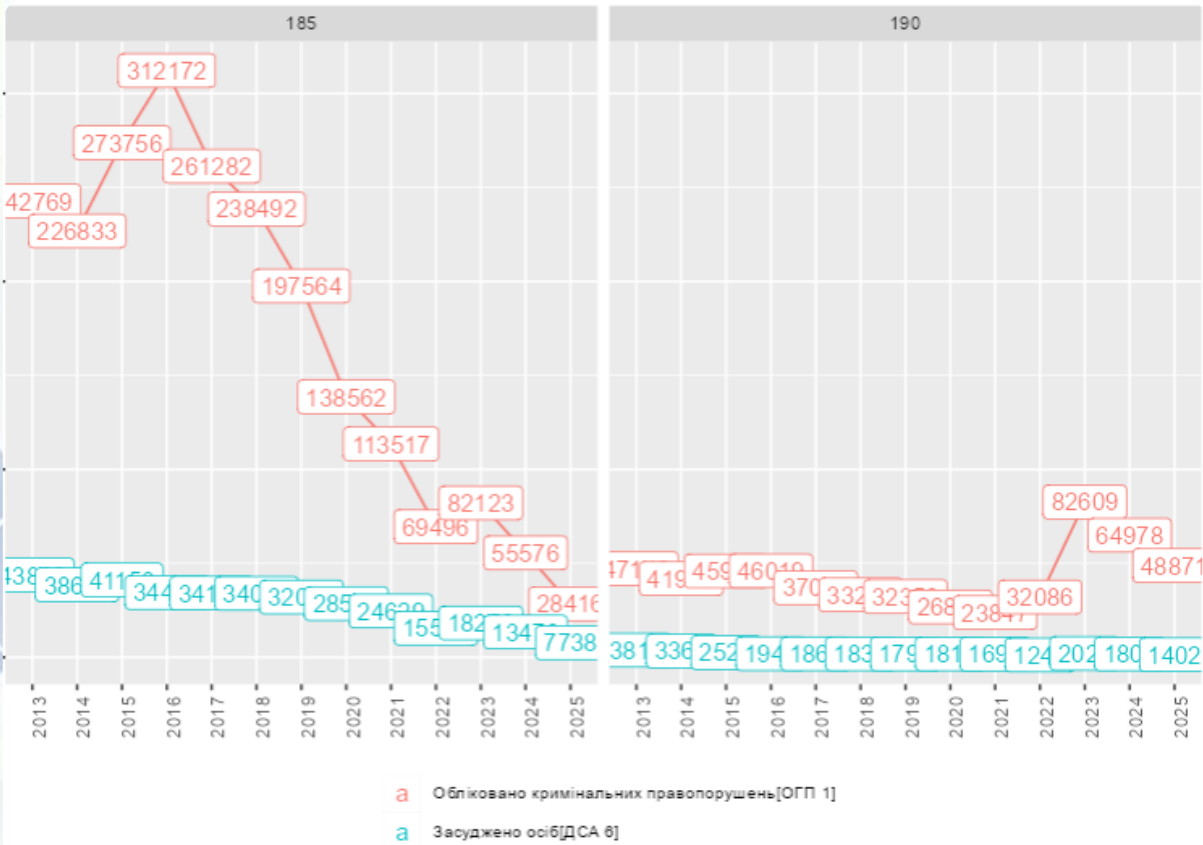
Традиційно крадіжка (ст. 185 КК) була найбільш поширеним кримінальним правопорушенням. У період з 2013 по 2021 рік її частка серед облікованих посягань на власність складала від 70% до 78%, тоді як частка шахрайства (ст. 190 КК) у цей час не перевищувала 10–15%. З початком військової агресії рф ситуація змінилася: частка крадіжок почала зменшуватися, натомість частка шахрайства збільшувалася.

У 2025 році частка облікованих випадків шахрайства зросла до 54,8 % серед усіх правопорушень проти власності, тоді як частка крадіжок скоротилася до 31,9 %. Попри «зміну лідера» в реєстрації, структура засуджених змінюється значно повільніше. Серед засуджених за посягання на власність у 2025 році частка засуджених за крадіжку становить 70,2%, а за шахрайство – лише 12,8%.

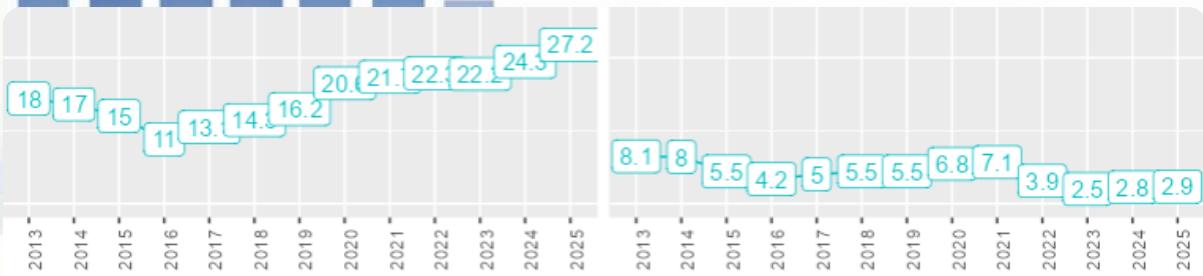
Відношення кількості засуджених за шахрайство до відповідної кількості облікованих проваджень у 2025 році склало лише 2,9 %, тоді як для крадіжки цей показник дорівнює 27,2 %.

Ці дані свідчать про те, що злочинці зреагували на зумовлену військовою агресією зміну обстановки значно швидше, ніж правоохоронна система. Запровадження комендантської години та мобілізаційні заходи підвищили ризики вчинення класичних крадіжок. Водночас масова міграція населення та стрімка цифровізація створили сприятливе середовище для «дистанційного» шахрайства.

Водночас складність способів вчинення шахрайства та широке використання ІТ-інструментів наразі створюють критичні перешкоди для притягнення винних до відповідальності. В умовах прогнозованого поширення злочинів проти власності на сферу віртуальних активів та розширення використання технологій ШІ для «автоматизованого» шахрайства, кадрова та технологічна неготовність правоохоронних органів створює додаткові стратегічні загрози для ефективності всієї системи кримінальної юстиції.

**Крадіжка (ст. 185) та шахрайство (ст. 190).
Кількість облікованих проваджень та засуджених осіб**

**Крадіжка (ст. 185) та шахрайство (ст. 190).
Відношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих проваджень**

Тенденції примітивізації

Ми неодноразово звертали увагу на тенденції примітивізації протидії злочинності. Остання полягає у ситуації, коли значна частина судових рішень, пов'язаних із засудженням осіб за певні кримінальні правопорушення, стосується найменш небезпечних форм таких правопорушень за умови фактичної відносної поширеності більш небезпечних форм цих правопорушень. Зрозуміло, що примітивізація є небезпечним явищем, оскільки свідчить про зниження ефективності кримінально-правового регулювання. Аналіз даних 2025 року свідчить про збереження таких тенденцій у сфері протидії незаконному обігу наркотиків, корупції та глорифікації дій ворога.

Протидія незаконному обігу наркотиків

Кількість облікованих проваджень щодо кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків у 2025 році збільшилася з 48 тис. до 49 тис. Кількість засуджених зменшилася з 12 тис. до 11 тис. Динаміка абсолютних показників є незначною. Водночас стан протидії незаконному обігу наркотиків характеризує також динаміка відношення кількості засуджених осіб до кількості облікованих кримінальних проваджень: у 2013 році цей показник становив 53,7% – тобто понад половина справ завершувалась вироком; надалі коефіцієнт стабільно знижувався: 39,6% у 2016, 33,5% у 2019, 29,6% у 2021; у 2022 році він досяг мінімуму – 23,1%, після чого у 2023 році піднявся до 31,7%, але вже у 2024 знову знизився до 25,6%, а у 2025 – до 23,3%

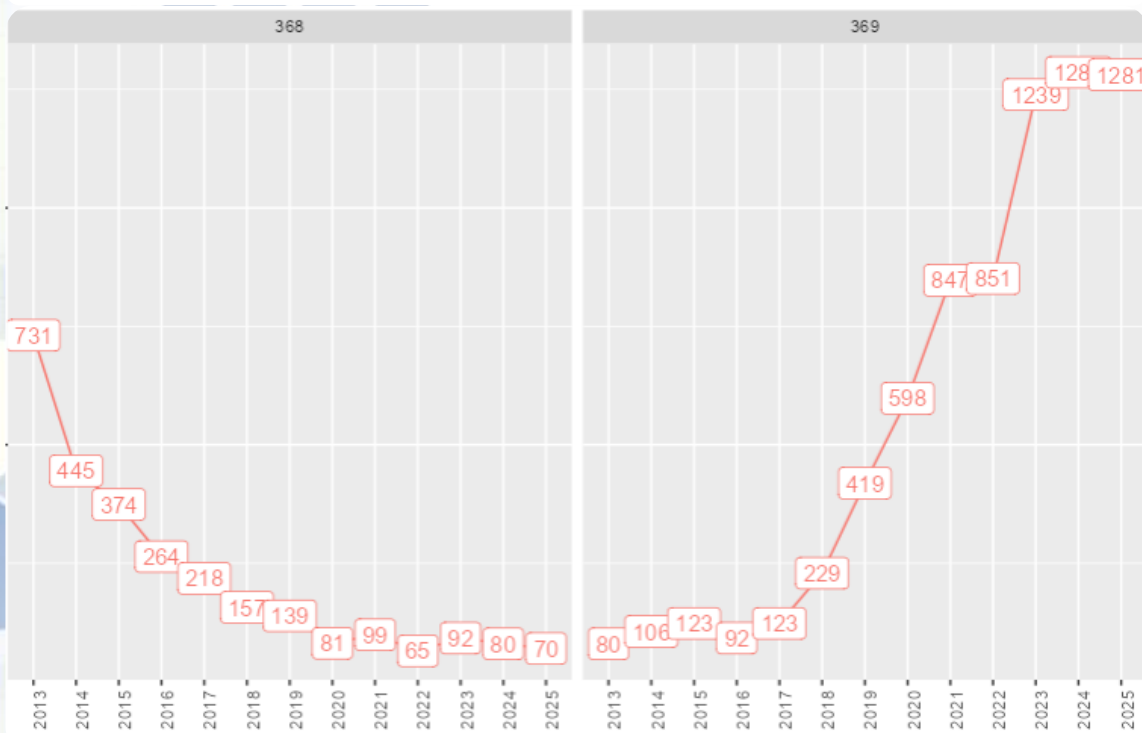
Тенденція примітивізації проявляється у зміщенні фокусу з протидії збуту на дрібне зберігання. Серед умовної тисячі засуджених за незаконні дії з наркотиками (ст. 307 та 309 КК) у 2013 році було 212 осіб, пов'язаних зі збутом (ст. 307 КК), у 2024 – 80, у 2025 – 100. Така динаміка частки засуджених за зберігання наркотиків без мети збуту ставить під сумнів фокус професійної діяльності правоохоронців і судів, оскільки з усією очевидністю не відповідає тенденціям незаконного обігу наркотичних засобів.

Зрозуміло, що основна проблема протидії наркотизації – це зовсім не засудження осіб, які зберігають наркотики без мети збуту.

Протидія корупції

Примітивізація у сфері протидії корупції полягає у взаємній динаміці кількості засуджених за отримання неправомірної вигоди (ст. 368 КК) та за пропозицію неправомірної вигоди (ст. 369 КК).

Якщо до 2017 року більшість осіб засуджували за отримання неправомірної вигоди, то із 2018 року – за пропозицію неправомірної вигоди. Абсолютні значення ще більш промовисті: у 2013 році за отримання неправомірної вигоди засуджено 731 особу, за пропозицію – 80; у 2025 році за отримання неправомірної вигоди засуджено 70 осіб, за пропозицію – 1281. Як правило за ст. 369 засуджують осіб, які пропонують незначну суму грошей працівникам правоохоронних органів для уникнення адміністративної відповідальності. Навряд чи сукупність актів застосування кримінального права щодо протидії корупції, майже 3/4 якої є засудженням за угодою про пропозицію правоохоронцеві в складі добового наряду незначної неправомірної вигоди, є такою, що відповідає соціальній потребі.

Щорічна кількість засуджених за отримання неправомірної вигоди (ст. 368 КК) та пропозицію неправомірної вигоди (ст. 369 КК)

Протидія глорифікації дій ворога

Усвідомлення небезпек гібридної агресії рф зумовило доповнення КК (березень 2022 року) ст. 436-2, яка передбачає відповідальність за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії рф проти України, глорифікацію її учасників.

Відповідно до пояснювальної записки, мета доповнення КК ст. 436-2 визначалася як протидія засобами кримінально-правового впливу ворожим інформаційним впливам в умовах гібридної війни рф з Україною. Прогноз соціально-економічних та інших результатів прийняття проекту передбачав посилення ефективної протидії гібридній інформаційній війні, що її веде держава-агресор проти України, захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, зміцнення патріотичних настроїв у ЗСУ та загалом в українському суспільстві.

Із-поміж 1209 засуджених за глорифікацію дій агресора протягом 2022–2025 років: 43 % вчинили злочин у віці від 50 до 65 років, 27 % – у віці понад 65 років; 40 % – жінки; 79 % звільнено від покарання.

Серед всіх засуджених: частка засуджених за вчинення правопорушення у віці від 50 до 65 років перебуває в межах 9–13 %, 65 – в межах 1–2 % (!); частка жінок дорівнює приблизно 12 %; частка звільнених від покарання – від 36 % до 44 %.

Цілком очевидно, що притягнення до відповідальності літніх людей, серед яких значною є частка жінок, для того, щоб звільнити 79% засуджених від покарання, не може розглядатися як ефективна відповідь на гібридну агресію в інформаційному просторі.

Більш докладно про цю проблему у матеріалах проекту «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії глорифікації збройної агресії рф в Україні», реалізованого НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса ([лінк](#)).

Нові статистичні дані

Зміни у формах статистичної звітності Державної судової адміністрації України у 2025 році дозволяють вперше оцінити використання засудження за відсутності обвинуваченого (in absentia) та покарання у вигляді пробаційного нагляду.

In absentia

Відповідно до даних звіту за відсутності обвинуваченого було засуджено 1117 осіб. Такий механізм засудження використовувався щодо осіб, звинувачених у кримінальних правопорушеннях проти основ національної безпеки (44,5%), проти життя та здоров'я (19,8%) у сфері незаконного обігу наркотиків (13,3%), проти авторитету органів державної влади (6,5%) та проти миру та безпеки людства (3,3%).

Найчастіше засудження in absentia було пов'язане із вчиненням колабораційної діяльності (ст. 111-1) 297 осіб (26,6%), умисного легкого тілесного ушкодження (ст. 125) 172 особи (15,4%), незаконних дій з наркотичними засобами без мети збуту (ст. 309) 140 осіб (12,5%), державної зради (ст. 111) 114 осіб (10,2%).

Пробаційний нагляд

Пробаційний нагляд було застосовано до 6402 осіб. 51% застосування цього покарання пов'язане із вчиненням кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків, кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я – 12,8%, проти правосуддя – 8,6%, проти власності – 8,1%, проти довілля – 5%.

Найчастіше пробаційний нагляд призначався за вчинення таких кримінальних правопорушень: незаконні дії з наркотиками без мети збуту (ст. 309) 3149 осіб (49,19%), домашнє насильство (ст. 126-1) 501 особа (7,83%), ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389) 257 осіб (4,01%), шахрайство (ст. 190) 236 осіб (3,69%), невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (ст. 390-1) 234 особи (3,66%), крадіжка (ст. 185) 213 осіб (3,33%), незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249) 211 осіб (3,30%), умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125) 201 особа (3,14%).

Аналіз впровадження інструментів in absentia та пробаційного нагляду у 2025 році дозволяє говорити про наступні гіпотези, які слід перевірити подальшим статистичним спостереженням та аналізом судової практики.

1. Механізм in absentia очікувано став ключовим для забезпечення відповідальності у справах про державну зраду та колабораціонізм (36,8 % від загальної кількості заочних вироків). Водночас неочевидним трендом стало масове використання цієї процедури у справах про легкі тілесні ушкодження та дрібне зберігання наркотиків (сукупно 27,9%);

2. Широке використання пробаційного нагляду (у 51% випадків для наркозлочинів, переважно за ст. 309 КК) свідчить про формування позиції судів щодо важливості ресоціалізації осіб із залежністю. Система відходить від репресивної моделі на користь інструментів, що стимулюють правопорушників залишатися в громаді, проходити шлях соціальної адаптації під наглядом держави;

3. Відносно висока частка застосування пробаційного нагляду за кримінальними правопорушеннями проти здоров'я (10,9%), домашнім насильством (7,8%) та легкими тілесними ушкодженнями (3,1%) свідчить про спробу держави використовувати цей інструмент для корекції соціальної поведінки в побутовій сфері.

Українські військовослужбовці в полі зору кримінальної юстиції

Ще раз звернемо увагу на те, що найбільшою групою облікованих кримінальних правопорушень у 2025 році є військові кримінальні правопорушення (Розділ XIX) – 36,2 %, 220 167 правопорушень.

Цього року Офіс Генерального Прокурора не надав інформації щодо розподілу цієї кількості за статтями Розділу XIX. Однак дані попередніх років дозволяють обґрунтовано вважати, що у цій групі 90–95 % – СЗЧ (ст. 407 КК) та дезертирство (ст. 408 КК). Враховуючи масштаб, чи можна розглядати кримінально-правове регулювання як засіб розв'язання цієї проблеми? Ситуація вимагає не засудження, а комплексних заходів щодо ресоціалізації захисників і захисниць України. Збільшення числа засуджених військовослужбовців може бути наслідком посттравматичних розладів, соціальної дезадаптації, відсутності належної психологічної підтримки та реабілітаційних програм. Поточна система кримінального правосуддя не враховує специфіку пережитого бойового досвіду, що може призводити до криміналізації ветеранів замість їхньої ефективної ресоціалізації. Тому важливо впроваджувати комплексні реабілітаційні програми для демобілізованих військових, що включатимуть психологічну підтримку, соціальну адаптацію, профілактику залежностей, програми працевлаштування ветеранів.

Цю тезу ми підтвердили в процесі дослідження питань кримінальної відповідальності військовослужбовців за незаконний обіг наркотиків. Проблему досліджували з колегами з УКУ за підтримки БФ «Здорові рішення» та МФ «Відродження». Деталі представлені в оприлюднених звітах. Зараз зазначимо, що статистичні дані 2025 року підтверджують встановлені нами тривожні тенденції ([лінк](#)).

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 році супроводжувався різким зростанням кількості українських військовослужбовців, засуджених за кримінальні правопорушення. Якщо з 2015 по 2022 рік їх кількість залишалася відносно стабільною, до трьох тисяч на рік, то вже у 2024 році вона перевищила шість тисяч, а у 2025 році склала 7171. Найчастіше військовослужбовців засуджували за незаконний обіг наркотиків (23,5 %), військові кримінальні правопорушення (16,1 %), посягання на життя та здоров'я (14,1 %), кримінальні правопорушення проти власності (11,5 %).

Тут слід зауважити особливо небезпечний прояв примітивізації протидії незаконному обігу наркотиків. Як можна побачити, саме з цією групою злочинів пов'язана найбільша кількість засуджених військовослужбовців. З 2022 року серед всіх військовослужбовців, засуджених за незаконний обіг наркотиків, частка засуджених за дії без мети збуту – близько 95%. Отже, багаторазове збільшення військовослужбовців, засуджених за кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу, стосується діянь, які не пов'язані зі збутом наркотиків.

Збереження чинного підходу, орієнтованого на репресивне переслідування споживачів наркотиків, а не на профілактику, лікування та ресоціалізацію, не розв'язує проблему, а лише перетворює її на джерело нових ризиків. Наприклад, криміналізація військовослужбовців за дії, що є радше наслідком бойової травми, породжує зайві бар'єри для їхнього повернення до мирного життя. Судимість обмежує можливості працевлаштування, навчання, соціальної інтеграції.

У підсумку, проблема, яка могла б залишатися у площині медичної, психологічної або соціальної відповіді, перетворюється на юридичну пастку, яка не тільки не вирішує суть питання, а й посилює вторинну маргіналізацію, формує передумови для повторного правопорушення, посилення недовіри до держави.

Висновки

1. Зменшення відношення кількості засуджених до кількості облікованих проваджень свідчить про те, що система кримінальної юстиції часто працює в режимі «реєстратора» подій, а не механізму протидії злочинності.

2. Злочинці демонструють високу адаптивність до умов війни. Більшість посягань на власність відбувається у вигляді шахрайства. Водночас правоохоронна та судова системи залишаються інертними, демонструючи недостатню ефективність у протидії таким посяганням.

3. Примітивізації протидії. Система зміщує фокус на найлегші для документування, але найменш суспільно небезпечні діяння. У сфері наркотиків: боротьба зі споживачами замість збувачів (90 % засуджень за зберігання). У сфері корупції: переслідування за дрібні пропозиції хабаря замість боротьби з отримувачами вигоди. В інформаційній сфері: засудження літніх людей за репости замість реальної протидії гібридним загрозам.

4. Використання пробаційного нагляду (51% наркозлочини, 11% домашнє насильство та легкі тілесні ушкодження) демонструє готовність системи виходити за межі суто каральної парадигми та шукати шляхи соціальної реінтеграції осіб через механізми, що дозволяють зберігати соціальні зв'язки та проходити шлях відновлення у громаді.

5. Загроза криміналізації ветеранського середовища. Стрімке зростання кількості засуджених військовослужбовців (до 7171 особа у 2025 році) при домінуванні засуджень за зберігання наркотиків без мети збуту та військовій правопорушення вказує на відсутність адекватної системи ресоціалізації. Кримінальна юстиція наразі створює «юридичну пастку» для ветеранів, посилюючи їхню маргіналізацію.

У межах цього звіту ми зосередили увагу лише на тих проблемах, які, на наш погляд, є найбільш значущими для поточного моменту. Водночас, проблема ефективності кримінального права та функціонування системи юстиції в умовах війни є значно масштабнішою.

Платформа [CrimeDataLab](https://crimedatalab.org/) представлена у відкритому доступі, і ми щиро запрошуємо колег, науковців та практиків проводити власні дослідження, використовуючи ці дані.

Завжди відкриті до співпраці та фахового діалогу задля вдосконалення протидії злочинності в Україні.

Засновник CrimeDataLab
доктор юридичних наук,
професор

Микола КАРЧЕВСЬКИЙ

comcriminal@gmail.com

<https://crimedatalab.org/>

Як цитувати цей звіт

Карчевський М. В. Тенденції кримінально-правової протидії злочинності у 2025 році : аналіт. звіт [Електронний ресурс]. Сайт професора Карчевського. [Karchevskiy.com](https://karchevskiy.com) блог. 2026. 22 лют. URL: https://karchevskiy.com/2026/02/22/cdl_report_2025/